

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Crisis Theologica

Cárdenas, Juan de

Sevilla, 1687

Dissertatio VII. Vtrùm comederé, & bibere, & vacare copulæ coniugali
propter solam voluptatem, sit omnino licitum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75689](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75689)

cum Domino Deo nostro; nulla hora dormire, nullo tempore securi esse debemus, sed semper expectare, &c. Sed dato, quod præceptum sit affirmativum, dicendum est, non obligare semper & pro semper, sed solum pro eo tempore, quo quis lapsus est in peccatum lethale. Neque enim peculiare est huic præcepto, quamvis sit affirmativum, obligare statim: sunt enim multa præcepta affirmativa, quæ obligant statim. Sic enim si innocens impetitur ut occidatur, teneor, si possum, statim succurrere; sicut si proximus versatur in extrema necessitate alimenti, debeo statim opitulari, ante quam crescat ea necessitas.

DISERTATIO VIII

Vtrum comedere, & bibere, & vacare copula conjugali propter solam voluptatem, sit omnino licitum.

CAPVT I.

Quid dicendum sit circa primam partem questionis de cibo, & potu?

1. **O**ctava propositio ex damnatis hæc est: *Comeder, & bibere vsque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non ob sit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.*

ARTICVLVS I.

Quibus Autoribus attribuant aliqui propositionem damnatam?

NON EGRET SVMMARIO.

2. **F**ilguera in sua lucerna in explanatione huius octavæ propositionis reum facit huius propositionis P. Mathæum de Moya tom. 1. Selectar. tract. 6. disp. 2. q. 3. asseritque P. Moyam afferre pro sua sententia (inter alios) Lugo Cardinalem, & Antonium de Escobar, quasi ipsis etiam attribuenda sit præfata propositio. Sed neutrum invenio citatum in eo loco à P. Moya.

Filg. Moya. Card. Lug. Escob.

3. Et quod ad hunc spectat, operandum esset, ut referret verba eius Authoris, ut Lectores cognoscerent, an eadem sit doctrina P. Mathæi de Moya cum propositione damnata. Ego enim in assertionem huius Doctoris invenio verba contraria verbis propositionis damnatæ. Ecce verba conclusionis, quam statuit num. 5. *Licitum esse, delectationem moderatam gustus, (sicut & olfactus, & auditus) directe intendere; & propter illam captandam comedere & bibere, docent non pauci, nec infima nota Doctores, quorum sententia probabilis mihi est.*

4. In quibus verbis tria notanda veniunt. Primum, quod P. Moya dixit, *delectationem moderatam gustus, propositio autem damnata dicit, vsque ad satietatem, quæ dictio denotat assumptionem immoderatam cibi.* Secundum, quod P. Moya ibid. num. 9. hæc superaddit: *An vero comedere absque necessitate pertineat ad vitium gula? Negat Ioannes Maior, & Ioannes Sanchez ubi supra. Sed contraria sententia est tenenda, utpote expressa D.*

An

Augustini tom. 10. serm. 4. in die animarum ubi sic ait: Quoties aliquis in cibo & potu, plus accipit, quam necesse est, ad minuta peccata pertinere noverit. Tertium. Nam propositio damnata dicit, ob solam voluptatem: & P. Moya non dicat, ob solam. Hinc oritur quaestio, art. seq. decidenda.

ARTICVLVS II.

An subiaceat huic damnationi haec propositio, licitum est, comedere propter voluptatem cibum necessarium ad sustentationem vitae?

SUMMARIUM.

Idem est, quod percipiatur delectatio moderata gustus, & quod assumatur cum delectatione cibus moderatus. n. 5.

Ea propositio non subiacet damnationi, ut pote non aequivalens damnata. n. 6.

Non sunt equivalentes illae, quae afferunt terminos inter se repugnantes. n. 7.

Propositio, de qua loquimur, non infert damnatam. n. 8.

Qui comedit moderate, comedit propter sustentationem, non propter solam voluptatem. n. 9.

Sustentatio vitae est finis ultimus, & voluptas finis non ultimus. n. 10.

Ea particula propter non solum applicatur fini ultimo, sed etiam fini non ultimo. n. 11.

Illam particula propter solam voluptatem, significat finem ultimum, non sic illa propter voluptatem. n. 12.

Per propositionem damnatam non reprobanitur actus indifferentes in individuo. n. 15.

Verà sententia est, teneri nos ad non eliciendum actus indifferentes in individuo, sed revera dantur tales actus. n. 16. Et haec sententia non subiacet damnationi. n. 17.

Ultima quaestio decisio. n. 18.

5. **P**ropositio in fronte articuli praefixa est ipsamet, quae docet P. Moya, ut constat ex proxime dictis, & quam accusat Filguera. Nam pro eodem habetur, quod percipiatur delectatio moderata, & quod assumatur cum delectatione cibus moderatus; & etiam quod assumatur cibus necessarius ad sustentationem, cum ea delectatione, quam cibus moderatus, vel necessarius secum affert. Oportet autem, quaestio hanc praemittere ad maiorem intelligentiam propositionis damnatae.

6. Dicendumque est, eam propositionem minime subiacere ei damnationi. Probatur primo ex proxime dictis art. praeced. Non enim continetur sub damnatione propositio, quae neque aequivalet propositioni damnatae, neque infert illam: sic se habet propositio, de qua agimus: ergo haec non continetur sub ea damnatione. Maior & consequentia patent.

7. Minor probatur primo quoad primam partem. Non enim possunt esse equipollentes propositiones, quando una plus affirmat, quam alia: atqui propositio damnata affirmat licitum comedere usque ad satietatem, & propter solam voluptatem; & propositio, quae in hoc articulo examinatur, neque affert satietatem, neque solam voluptatem; atque adeo una plus affirmat, quam alia: ergo esse non possunt equipollentes. Secundo. Quia non possunt sibi invicem equipollere, quae afferunt terminos repugnantes inter se: atqui istae duae sic se habent; nam propositio damnata dicit, usque ad satietatem; & altera dicit, cibum

moderatum, vel necessarium ad sustentationem. Qui autem termini possunt esse magis repugnantes inter se, quam comedere vsque ad satietatem, atque comedere cibum moderatum, aut necessarium ad sustentationem? Ergo.

8. Secunda pars Minoris etiam manifeste ostenditur. Quis enim dicat, hanc esse bonam consequentiam? *Licet comedere ob voluptatem cibos moderatos, aut necessarios ad sustentationem: ergo licet comedere vsque ad satietatem propter solam voluptatem.* Nam quod liceat comedere cibos necessarios, nullam habet connexionem cum eo, quod liceat comedere ultra necessarios, & vsque ad satietatem.

9. Probatur secundo eadem Minor. Est enim moraliter impossibile, quod quis comedat cibum necessarium ad sustentationem, sine eo quod principaliter intendat, talem virtualiter, eam sustentationem. Quod si voluptas, aut sapor cibi eum alliciat, non propterea habet voluptatem pro fine principali, sed solum pro fine subordinato ei fini sustentationis, vel potius pro medio ad finem sustentationis consequendum. Quod inde constat: nam magis principaliter movetur homo a necessitate, quam a voluptate, si utraque concurrat in eodem obiecto, quod appetitur: ergo qui sumit cibum necessarium ad sustentationem vite, magis principaliter movetur a necessitate, & minus principaliter a voluptate.

10. Pro cuius claritate notandum est primo, alium esse finem ultimum, & alium finem non ultimum. Finis ultimus est, qui non subordinatur alteri fini. V. g. in genere conservationis vite mortalis, finis ultimus est sustentatio vite. Finis non ultimus (qui etiam dicitur finis subordinatus) est, qui subordinatur alteri fini. Et quidem finis non ultimus respectu unius est finis, & respectu alterius est medium. V. g. comestio cibi est me-

dium in ordine ad sustentationem vite, & finis respectu voluptatis, quæ ordinatur ad excitandum appetitum comestionis. Deinde voluptas cibi est finis non ultimus in hoc genere: quia est medium ad excitandum comestionis appetitum; & est finis respectu condimenti pro sapore adhibito. Sic enim qui ægro laborat palato, ideoque habet fastidium cibi, assumit tanquam medium ad voluptatem cibi capiendam, condimentum sapidum. Et ita condimentum cibi est medium ad voluptatem cibi capiendam; & voluptas cibi est finis respectu condimenti; & medium in ordine ad excitandum appetitum comestionis.

11. Notandum est secundo, eam præpositionem. *Propter*, quæ significat finem intentum, non solum applicari fini ultimo, sed etiam fini non ultimo. Sic enim iustus exercet patientiam propter meritum; & conatur habere meritum propter augmentum gratiæ; & conatur ad augmentum gratiæ propter assicurandam æternam beatitudinem. Vbi vides, fines subordinatos & non ultimos explicari per præpositionem *Propter*.

12. Hinc constat, quantum interest discriminis inter eum terminum *propter voluptatem*, & illum *propter solam voluptatem*. Nam per illam dictionem *solam* explicatur finis non subordinatus, sive ultimus in suo genere. Cum autem dicitur *propter voluptatem*, non explicatur finis ultimus in suo genere, neque finis non subordinatus, sed potest intelligi finis subordinatus, & non ultimus. Et ita potest quis licite comedere propter voluptatem taliter, quod ordinet voluptatem ad comestionem (qui est ordo a natura institutus) & comestionem ad sustentationem vite.

13. Quare non est audiendus Filig. *Filg.*
guera hic s. *Et non solum.* dum sic dixerit. *Non solum in hoc sensu venit pro-*
Mm *pul-*

pulsanda propositio damnata, in quo eam attigisse Ioannem Sanchez, mihi indubitatum est; sed etiam in alio magis speciali, in quo eam expressus propugnant alij Authores iam citati (P. Moya, & alij, quos ipse citat) qui dicunt esse licitum, delectationem moderatam gustus, sicut & olfactus, & auditus, directe intendere, & propter illam captandam comedere, & bibere.

14. Etenim cum illi Authores non dicant, licitum esse comedere, & bibere propter illam solam voluptatem, sed solum dicant propter voluptatem, relinquitur locus ad hoc, ut illa intendatur tamquam non ultimus, siue subordinatus alteri fini, ita ut voluptas capiatur propter finem sustentationis vitæ. Neque obstat ille terminus *directe intendere*. Nam finis subordinatus alteri fini directe intenditur ex intentione alterius finis; sicut etiam medium directe eligitur, & ordinatur ad finem.

Filg. 15. Sed neque audiendus est idem Filguera, dum §. *Secundum vero*. reprobare videtur opinionem docentem, esse aliquos actus indifferentes in individuo; quasi sit antecedens, unde inferatur propositio damnata. Sed melius Lumbier tom. 3. sum. num. 1799. pag. 1124. defendit, opinionem oppositam docentem, esse actus indifferentes in individuo, non pati preiudicium ex damnatione huius octavæ propositionis.

16. Ego quidem censeo, per se loquendo, hominem teneri ad elicendum omnes suos actus propter finem honestum, ita ut non eliciat actus indifferentes in individuo; per accidens tamen ratione ignorantie, aut inadvertentia invincibilis re ipsa dari multos actus indifferentes in individuo. Imo maior pars hominum ita operatur per huiusmodi actus; quia maior pars hominum ignorat invincibiliter eam obligationem apponendi omnibus suis

actionibus finem honestum. Et hanc existimo esse mentem S. Thomæ. S. Tho.

17. Sed opinionem, quæ affirmat, per se licitum esse, elicere actus indifferentes in individuo, non manere reprobata ex damnatione huius octavæ propositionis, mihi certum est. Quia hæc opinio non est antecedens, unde inferatur propositio damnata. Non enim valet hæc consequentia: [Aliqui actus sunt indifferentes in individuo, quos licitum est elicere; ergo licitum est comedere ob solam voluptatem.] Nam à particulari ad singularem est pessima consequentia. Stat enim optime, quod possint licite fieri actus indifferentes in individuo; & quod comedere propter solam voluptatem non sit indifferens, sed illicitum, quia pervertitur finis à natura intentus.

18. Hincclare colligitur, quomodo hæc propositio, *Comedere propter voluptatem cibum moderatum, vel necessarium ad vitam, non est peccatum*, non inferat propositionem damnatam; quia optime stat primum sine secundo. Tum propter proxime dicta, quia finis voluptatis subordinatur fini necessitatis: tum quia ex eo, quod quis comedat propter voluptatem cibum moderatum, aut necessarium, non sequitur, quod comedat usque ad satiæ, & propter solam voluptatem, qui sunt termini contenti in propositione damnata.

ARTICVLVS III.

Quæ sit ratio formalis motiva huius damnationis.

SUMMARIUM.

Duplex ratio formalis motiva distingui debet in his damnationibus, intrinseca, & extrinseca, & quæ utraque

que sit? num. 19.

Tria sunt in hac damnatione, quæ constitutivè videntur motivum intrinsecum. n. 20. Et de ijs simul sumptis non est dubium. n. 21.

Imo & de duobus simul sumptis. n. 22.

Quot quæstiones disputandæ sint? n. 23.

Quid veniat nomine satietatis. n. 24.

Damnatur propositio propter eum terminum. [vsque ad facietatem.] n. 25.

Sancti Patres Gregorius, Augustinus, Isidorus, & Thomas suffragantur conclusioni, & constituunt motivum extrinsecum. n. 26.

Quomodo comestio vsque ad satietatem opponatur recte rationi, & quale peccatum sit? n. 27.

Damnatur etiam propositio, quatenus exprimit eum terminum [propter solam voluptatem] n. 29.

Suffragantur quatuor Sancti Patres relati. n. 39.

Sufficiens motivum est ad damnationem is terminus [Propter solam voluptatem.] n. 21.

Quomodo omnia delectabilia ordinanda sint ad aliquam huius vite necessitatem? n. 32.

Quomodo delectabilitas cibi ordinanda sit ad sustentationem vite? n. 33.

Hæc necessitas sustentationis non est scrupulose accipienda. n. 34.

Quid inde inferat Caietanus? n. 35.

Solvitur obiectio. n. 37.

Hæc propositio: [Nullum est peccatum audire musicam propter solam delectationem] non formaliter, sed virtualiter damnatur in hoc decreto. n. 38.

Quodnam discrimen intercedat inter hos terminos. [Fru] & [uti.] n. 40.

An ea propositio sit universalis. n. 40.

Illa propositio: [Licite potest appetitus naturalis suis actibus frui,] in sensu universali damnata manet. num.

41.

19. **D**Vplex potest esse ratio formalis motiva in his, & similibus damnationibus, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca est, quæ desumitur ab ipsis prædicatis intrinsecis obiecti. V. g. damnatur ea propositio 30. *Permissum est furari non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate.* Et ratio formalis motiva intrinseca est, quæ desumitur à prædicatis intrinsecis furti, & malitiæ eius, quam nulla necessitas excusat, ut suo loco dicam. Ratio formalis motiva extrinseca dici potest, in his damnationibus, autoritas Sanctorum Patrum, quæ præcipue in materia morum haberi debet pro regula morum, quando inter ipsos Sanctos Patres non est diversitas opinionum. Ideo in materia morum sententia S. Augustini, aut S. Gregorij, aut S. Ambrosij, &c. cui nullus Patrum refragatur, est sufficiens motivum, ut opposita opinio proferatur.

20. Deveniendo ergo ad motivum intrinsecum huius damnationis, tria verba sunt in propositione damnata, de quibus potest dubitari, an sint motivum intrinsecum, propter quod damnatur propositio: Primum, *vsque ad facietatem*; Secundum, *Ob solam voluptatem*; Tertium; *Licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Deinde dubitatur, an quodlibet teorsim ex his tribus sit sufficiens motivum huius damnationis.

21. Et quidem hæc tria saltem simul sumpta esse motivum formale damnationis, per se patet: id enim est, quod habet ea propositio exorbitans à communi sententia. Et si hæc tria simul excludantur à propositione, ea manet innoxia. Manet enim sic: *Comedere, & bibere non est peccatum, modo non obftet valetudini; nec fiat vsque ad facietatem, nec ob solam voluptatem; neque dicatur, quod licetè*

potest appetitus naturalis suis actibus frui.] Sic enim nihil habet propositio damnatione dignum.

22. Deinde eos duos terminos. *Vsque ad satietatem, & Ob solam voluptatem*, simul sumptos, esse sufficiētes motivum formale damnationis, satis clarè constat. Nam propositio damnata habet duas partes. In prima ponitur conclusio, quæ continet eos duos terminos: in secunda ponitur ratio conclusionis. Cum ergo constet, conclusionem manere damnatam; & exclusis ijs duobus terminis, conclusionem nihil habere dignum damnatione, fatendum est, eos duos terminos, saltem simul sumptos, esse motivum intrinsicum damnationis, sive esse rationem formalem, propter quam ipsa propositio damnetur.

23. Restat ergo inquirere, an singuli seorsim ex his tribus terminis sint sufficiens motivum damnationis? Unde tres quæstiones resolutam. Prima. An damnata maneat hæc propositio, *Comedere & bibere vsque ad satietatem non est peccatum, modo non obstat valetudini*. Secunda. An hæc propositio, *Comedere & bibere propter solam voluptatem, non est peccatum, modo non obstat valetudini*, maneat damnata? Tertia. An hæc propositio, *Licite potest appetitus naturalis suis actibus frui*, damnata maneat?

QVÆSTIO I.

Quid de propositione, quatenus ponit cibum immoderatum?

24. **A**D primam quæstionem, duplici modo potest intelligi terminus *Satietas*. Primo, ita ut idem sit, ac satisfacere fami. Secundo pro comestione cibi immoderati, ita ut sit comestio maioris quantitatis cibi, quàm necessarium est ad vitæ sustentationē.

Et in hoc secundo sensu sumitur in presenti.

25. Dicendum ergo est, hoc genus fatieratis, sive immoderati cibi manducationem esse per se motivum huius damnationis. In qua conclusione duo continentur: & quod de facto damnata sit propositio propter summptionem cibi vsque ad fatieratem, sive propter summptionem cibi immoderati; & quod iure merito damnetur propter hoc. Prima pars conclusionis inde constat: quod de facto damnetur propositio propter summptionem cibi immoderati, & propter solam voluptatem, scilicet propter utrumque simul: ut constat ex supradictis num. 22. §. *Deinde*, atqui quando sumitur cibus immoderatus, id quod sumitur superfluum, non sumitur propter necessitatem, sed propter solam voluptatem: ergo de facto damnetur propter summptionem cibi immoderati: ergo hæc propositio, *Comedere vsque ad satietatem, non est peccatum, modo, &c.* re ipsa damnatur in presenti.

26. Quod autem propositio merito damnatur, propterea quod asserit, nullum esse peccatum comedere vsque ad satietatem, sive immoderate; probatur ex D. Augustino citato supra art. 1. fin. & ex D. Gregorio lib. 30. Moral. cap. 17. vbi hæc verba habet: *Quinque modis nos gula vitium tentat: aliquando nāque indigentia tempora prævenit; aliquando lautiores cibos quarit; aliquando, qua sumenda sunt, accuratius preparari appetit; aliquando in ipsa QVANTITATE sumendi MENSURAM refectiois; aliquando in ipso actu immensi desiderij aliquis peccat.* Quos quinque modos S. Thomas 2. 2. q. 148. art. 4. conclusit hoc versu: *Præpropere, laute, NUMIS, ardentem, studiose.* Quorum explicationem vide apud P. Lessium lib. 4. de Virtut. Cardin. c. 3. dubit. 1. num. 2. Ergo ex sententia S. Gregorij peccatum gulæ committitur, Cum

S. Aug.
S. Greg.

Less.

Cum in ipsa quantitate sumendi, mensura refectiois exceditur. Et ex sententia S. Thomę peccatum gulę committitur, cum quis *NIMIS* comedit. *S. Isid.* Et S. Isidorus relatus á S. Thoma ubi supra affirmat, peccare gulosum, dum excedit in cibo *secundum quantum.* Et ex his constat, auctoritatem SS. Patrũ Augustini, Gregorij Isidori, & Thomę, esse sufficiens motivum extrinsecum ad hanc damnationem.

27. Principium autem intrinsicum, sive ratio formalis intrinseca motiva huius damnationis est, quam insinuat S. Thom. cit. nempe, gulam esse *in ordinatam concupiscentiam edendi,* quam dicit haberi, dum *nimis* comeditur. Consistit autem in ordinatio in eo, quod cum alimentum institutum sit á natura ad conservandam vitam, id, quod superfluum est respectu conservationis vitę, deviat á recta ratione; & ideo peccatum est, saltem veniale.

QVÆSTIO II.

Quid de propositione, quatenus ponit comestionem propter solam voluptatem?

28. **Q**uærimus in presenti, an propositio damnata maneat, si dumtaxat asserat, *licitum esse comedere, & bibere propter solam voluptatem, dummodo non obsit valetudini;* reliquis omissis, quę in propositione damnata continentur.

29. Dicendum est primo: sic propositam manere damnatam. Nam eo ipso quod comeditur propter solam voluptatem, comeditur aliquid superfluum, & minime necessarium, neque utile ad sustentationem; quando enim comeditur id, quod est præcisse necessarium, aut utile ad sustentationem,

saltem virtualiter assumitur, non propter solam voluptatem, sed etiam propter sustentationem vitę. Atqui supra dictum est num. 22. §. *Deinde.* propositionem damnari, cum illa coniungit eos duos terminos, *cibi immoderati, & propter solam voluptatem:* ergo propositio sic disposita manet subiecta huic damnationi.

30. Hinc patet, Sanctos Patres supra memoratos in quæstione præcedenti, Augustinum, Gregorium, Isidorum, & Thomam, qui dixerunt, esse peccatum, dum exceditur in quantitate cibi, eodem modo allegandos esse pro hac assertionem, qua dicimus, esse peccatum comedere propter solam voluptatem; nam in hoc continetur excessus in quantitate cibi.

31. Dicendum est secundo, sufficiens motivum esse ad damnandam propositionem, eum terminum *propter solam voluptatem.* Ratio est quam tradit S. Thomas 2. 2. q. 141. art. 6. Etenim finis & ordo á natura institutus in comestione, est quod comestio fiat propter sustentationem vitę; unde fit, quod qui comedit, non propter sustentationem vitę, sed *propter solam voluptatem,* pervertit finem, & ordinem naturę.

32. Eodem respicit principium univiersalius, quod assumit S. Thomas loco citato, scilicet regulam temperantię sumendam esse secundum necessitatem vitę. Et cum virtutes morales consistant in ordine rationis; ordo autem rationis stat in eo, quod aliqua ordinet ad finem; hinc est quod temperantia, quę virtus moralis est, ordinet delectabilia ad eum finem, quod subleventur necessitates huius vitę. Subditque Angelicus Doctor: *Omnia autem delectabilia, quę in usum hominis veniunt, ordinantur ad aliquam huius vitę necessitatem, sicut ad finem: & ideo temperantia accipit necessitatem huius vitę, sicut regulam de-*

delectabilem, quibus utitur, ut scilicet tantum eis utatur, quantum necessitas huius vite requirit.

33. Hinc sequitur delectabilitatē cibi ordinatam esse à natura ad necessitatem sustentationis vitæ; & dumtaxat utendum esse delectabilitate cibi, & potus, quantum necessitas sustentationis vitæ requirit. Et consequenter perverti ordinem naturæ, quando assumitur cibus non propter necessitatem sustentationis, sed propter solam voluptatem.

34. Et quod necessitas hæc non fit scrupulose accipienda declarat ibidem S. Thom. in responsione ad 2. his verbis: *Necessitas humana vite potest attendi dupliciter, uno modo secundum quod dicitur necessarium illud, sine quo res nullo modo potest esse, sicut cibus est necessarius animali. Alio modo secundum quod dicitur necessarium illud, sine quo res non potest convenienter esse. Temperantia autem non solum attendit primam necessitatem, sed etiam secundam.*

35. Ex quibus verbis infert Caicetanus ibi hanc conclusionem: *Qui convivium celebraret non consonum gradui suo, & convivarum, id est magis parcum, quam expedit suo statui, & convivarum) iuxta facultates, & honestatem, non esse factum satis necessitati congruentiæ presentis vitæ, ac conversationis. Necessitas ergo congruentiæ presentis vitæ est regula temperantia, secundum quam etiam imperat alijs virtutibus, puta liberalitati, urbanitati, & si qua aliqua opus quandoque est.* Hæc autem circa intelligentiam necessitatis, quam attendit temperantia, proposui; ut occurrerem obiectioni, quæ contra conclusionem fieri posset.

36. Obiicies. Nullum est peccatum, cum quis ob solam delectationem res pulchras inspicit, aromata odoratur, concentus musicos audit:

ergo nullum est peccatum comedere, aut bibere propter solam voluptatem. Patet consequentia. Nam si aliqua delectabilia potest admittere temperantia, sine eo quod sequatur regulam necessitatis, poterit etiam amplecti cibum, & potum, sine eo quod sequatur regulam necessitatis, atque adeo propter solam delectationem.

37. Respondeo negando antecedens. Nam iuxta S. Thomam omnia delectabilia habent pro regula necessitatem congruentiæ; quare omnia debent assumi secundum finem suum, ad quem sunt ordinata, nempe ad eam necessitatem liblevandam. Audiuntur concentus musici ad tristitiam sublevandam, quæ in humana conversatione raro deficit totaliter. Olfaciuntur aromata, quia vtilia ad capitis confortationem. Inspiciuntur res pulchræ, quia vtile est habere scientiam experimentalem rerum omnium, ad recte gubernandam vitam, dum talis scientia nihil affert nocuenti. Assumuntur etiã hæc tria delectabilia pro honesta recreatione, & levamine naturæ, ab ijs, qui labori incumbunt. Qui autem illa delectabilia assumunt propter solam delectationem, deficiunt à supradicta regula rationis, & peccant venialiter contra præscriptum temperantiæ.

38. Adhuc tamen afferendum est, hanc propositionem, *Nullum est peccatum, audire musicam propter solam delectationem*; non manere damnatam formaliter, sed damnari virtualiter. Et quidem damnatur formaliter propositio, cum expressis terminis condemnatur, vel continetur formaliter in propositione damnata tamquã particularis, vel singularis in universali. Damnatur virtualiter, cum ex damnatione vnius propositionis infertur evidenter reprobatio alterius: quò pacto propositio dicitur antiquata. Hanc propositionem non damnari formaliter

liter & expresse, ex diversitate propositionis octavæ damnatæ constat; quæ non includit formaliter hanc, de qua modo agimus. Videtur tamen damnari virtualiter, Nam, vt dicam in quæst. seq. damnata manet ea propositio vniversalis, *Licite potest appetitus naturalis suis actibus frui*, id est, [Illos elicere propter solam voluptatem.] Ex cuius damnatione infertur, reprobatione dignam esse eam, quæ docet nullum esse peccatum frui musica, sive illam audire propter solam voluptatem.

QVÆSTIO III.

An damnetur ea propositio, quod licite possit appetitus naturalis suis actibus frui; & in quo sensu?

39. **P**ræmitto primo discrimen, quod intercedit inter hæc duo verba. *Frui*, & *Vti*. Dicimur enim *frui*, respectu finis intenti, quem consequimur; dicimur autem *vti*, respectu medij, quod adhibemus ad finem consequendum. Et ita Seneca lib. de vita beata cap. 10. agens cum quodam Epicuri discipulo ait: *Tu voluptate fruëris; ego vtor*. Id est, tu intendis voluptatem tamquam finem, ego autem voluptatem eligo tamquam medium ad consequendum aliquem finem honestum. Hinc fit, eam propositionem, *Licite potest appetitus naturalis suis actibus frui*, accipiendam esse in hoc sensu, nempe [Licite potest appetitus naturalis gaudere de delectatione procedente ex suis actibus tamquam de fine obtento.]

40. Præmitto secundo, hanc propositionem, *Licite potest appetitus naturalis suis actibus frui*, esse propositionem vniversalem. Patet. Nam pro-

positio damnata assumit eam rationem tamquam illativam alterius propositionis, *Licite potest comedere vsque ad sacietatem propter solam voluptatem*. Si autem ea prima propositio esset particularis, esset evidenter inepta ad inferendam hanc secundam. Nam ex particulari affirmata non infertur singularis; & ita male infertur: *Aliquis homo est albus; ergo Petrus est albus*. Sic similiter hæc est inepta illatio: *Aliquis appetitus naturalis potest de suis actibus delectari; ergo appetitus comestionis potest de suo actu accipere pro fine delectationem*. Ex ea autem propositione vniversali; *Omnis appetitus naturalis licite potest in suis actibus delectari sistendo in delectatione eorum*; (sic enim intelligitur verbum *Frui*, vt supra diximus) recte colligitur hæc consequentia: *Ergo appetitus comestionis licite potest in suo actu delectari propter solam delectationem, sive (quod idem est) sistendo in sola delectatione*.

41. Dicendum ergo est, eam propositionem sic explicatam, & sumptam in suo sensu vniversali, vt sumitur in ipsa propositione octava, manere damnatam. Et quidem si talis propositio non exprimeretur in ipsa damnatione propositionis octavæ, ea maneret reprobata, seu antiquata. Nam in legitima argumentatione sicut falsum non potest inferri ex vero; nam vt clamant Dialectici, *Ex vero non nisi verum*; ita reprobato consequenti non potest non esse reprobatum antecedens. Nam si antecedens est verum, & consequenter non reprobatum, necessario consequens debet esse verum, atque adeo non reprobatum; & si consequens est falsum, & reprobatione dignum antecedens debet esse falsum, & reprobatione dignum. Cum ergo ea propositio vniversalis sit antecedens, vnde legitime infertur, quod licet comedere propter solam voluptatem, fit, quod reprobato hoc consequenti, reprobata

ta maneat ea propositio vniversalis.

42. Suposito ergo, quod talis propositio vniversalis maneret reprobata, etiam si non exprimeretur in ipsa damnatione, eo quod sit antecedens, vnde infertur ea prima pars propositionis, quæ damnatur; cum re ipsa exprimitur in propositione damnata, tamquam antecedens inferens primam partem propositionis damnatam; dicendum necessario est, eam quoque propositionem vniversalem simul damnari.

CAPVT II.

Discutitur secunda pars questionis de copula coniugali ob solam voluptatem habita.

ARTICVLVS I.

Refertur propositio damnata; & præmittuntur aliqua.

SVMMARIVM.

Septuplex finis, propter quem potest de facto haberi copula coniugalis. num.

44.

Quomodo bonum prolis sit finis primarius matrimonij, qua contractus, & qua Sacramentum est? n. 45.

Licitum est vti copula coniugali propter finem primarium, & propter fidem Matrimonij. n. 46.

An peccet venialiter, qui vtitur copula coniugali solum propter significationem vnionis Christi cum Ecclesia. n.

47.

An liceat vacare copula coniugali solum propter finem vitandi incontinentiam? n. 48.

Et quid propter vitandam incontinentiam alterius coniungis? Ibidem.

Et quid propter vitandam incontinentiam in se ipso? Et referuntur tres sententia. n. 49. & 50.

An liceat vacare copula coniugali solum propter sanitatem? n. 51.

43. **N**ona ex damnatis propositio est hæc: *Opus coniugale solum voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.*

44. Qui, & quales sunt fines, propter quos licet, aut non licet vacare copula coniugali; optimo, & maturissimo iudicio discutit P. Thom. Sanchez lib. 9. de Matrim. a disp. 8. vsque ad 11. Ad mentem ergo illius præmitto primo, septuplum esse finem, propter quem potest de facto haberi copula coniugalis, nempe bonum prolis, redditio debiti coniugalis, significatio vnionis Christi cum Ecclesia, aut eum humana natura, sanitas corporis, vitatio fornicationis, voluptas, & finis alius quilibet extraneus.

45. Præmitto secundo, finem primarium, ad quem contractus matrimonij institutus est à natura, esse bonum prolis, in ordine ad conservandam speciem. Sed quia etiam Sacramentum est, qua tale, est institutum ad generandam prolem in ordine ad glorificandum Deum. Sic P. Thom. Sanchez disp. 8. ex S. Thoma, & alijs. Et ideo peccat venialiter, qui refert copulam coniugalem solum ad habendam prolem pro suo commodo, V. g. vt habeat successorem, &c. Vbi advertit, non esse necesse, quod habeat actualiter in mente, & intentione eum finem primarium; sufficit enim virtualis intentio.

46. Præmitto tertio, certum esse apud omnes, licitum esse vti copula coniugali propter prædictum finem primarium, aut etiam propter fidem matrimonij, id est, propter implendam obligationem ex iustitia reddendi debitum. Quod dilucide expressit S. Thomas in cap. 7. Epist. 1. ad Corinth. his verbis: *Actus coniugalis quandoque qui-*

quidem est meritorius, & absque omni culpa mortali, vel veniali, puta cum ordinatur ad bonum prolis procreandæ, & educandæ ad cultum Dei: sic enim est actus Religionis. Vel cum sit causa reddendi debitum; sic enim est actus iustitiæ.

47. Præmitto quarto, quinque esse quæstiones circa reliquos quinque fines initio enumeratos, quarum tres priores pertinent ad hunc articulum primum, & duo sequentes ad secundum. Prima est, an peccet venialiter, qui utitur copula coniugali, dumtaxat propter significationem expressiorem vnionis Christi cum Ecclesia. Ad quæ dicendum est, esse veniale. Et ratio est, quia est dissentaneum rationi ommittere finem intrinsecum matrimonij, & operari dumtaxat propter finem extrinsecum: atqui finis intrinsecus matrimonij, & copulæ coniugalis est bonum prolis, & fides coniugij modo dicto; significatio autem est quid extrinsecum: ergo dissentaneum rationi est operari dumtaxat propter eam significationem. Sic etiam esset dissentaneum rationi velle baptizari, vel baptizare propter solam significationem sepulturæ Christi, & non propter finem intrinsecum iustificationis. Ita

P. Tho.

Santh.

S. Tho.

Pont.

P. Thomas Sanchez disp. 8. cit. n. 14. ex S. Thoma, & alijs. Cuius oppositum docet Basilium Ponze lib. 10. de Matrim. cap. 8.

48. Secunda quæstio est, an liceat vacare copulæ coniugali solum propter finem vitandæ incontinentiæ? Et si quidem sit propter vitandam incontinentiam alterius coniugis, certum est, in eo nullum esse peccatum: quia in eo fine invenitur fides coniugij, sive redditio debiti coniugalis. Ut dicitur cap. *Secundum verba*. 33. q. 5. ex S. Augustino.

49. Quando autem coniux vacat copulæ, solum propter vitandum in se periculum incontinentiæ, est maior

difficultas. P. Thom. Sanchez disp. 9. refert tres sententias, & omnes quidē valde probabiles. Prima est S. Augustini varijs in locis, S. Gregori, S. Anselmi, S. Thomæ, S. Bonaventuræ, & plurimum Theologorum, & iurisprudentum, qui affirmant, esse peccatum veniale. Nititur autem hæc sententia in illis verbis Pauli 1. Corinth. 7. *Revertimini in id ipsum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiã, non secundum imperium.* At ubi nulla est culpa, nulla est indulgentia. Deinde, quia ea copula habita solum ob vitandam incontinentiam caret sine primario.

Th. San

S. Aug.

S. Greg.

S. Anf.

S. Tho.

S. Bon.

50. Secunda est etiam plurimorum Theologorum, & iurisprudentum asserentium, nullam penitus in eo esse culpam. Nititur autem in eodem textu S. Pauli. Nihil enim permissum in aliqua lege, potest ex vi talis legis esse culpabile: atqui ea lege S. Pauli permittitur illa copula ad vitandam incontinentiam: ergo ex vi eius legis id non est culpabile. Vtriusque sententiæ fundamēta, quæ vtrinque sunt factis vrgentiã, optime proponit, & perpendit P. Thom. Sanchez. Cuius tertia sententia, quam etiam plures alij tuentur, cum Authoribus primæ sententiæ asserit, cum quis utitur copula coniugali propter vitandam propriam incontinentiam, si omnia alia media ad illam vitandam adhibeantur, & non sufficiant, nullum esse peccatum, & cū authoribus secundæ sententiæ ait, aliàs esse veniale. Et limitat priorem partem huius asseritionis cum S. Antonio, quando nulla est spes prolis concipiendæ: nam si sit spes, semper erit peccatum veniale relinquere finem primum matrimonij. Et prima sententia videtur probabilior, quia non licet ommittere finem primum, & quia est sententia Sanctorum Patrum.

S. Ant.

51. Tertia quæstio est, an licitum

Nn

si

fit vacare copulæ coniugali solum propter sanitatem. Et prima sententia (vt refert P. Thom. Sanchez disp. 10.) docet esse veniale; quia omittitur finis primarius, & pro ea stat S. Thomas, & plures alij Theologi. Secunda, quam alij Doctores propugnant, docet, nullam esse culpam. Quilibet enim magis tenetur consulere suæ salutis, quam alienæ: sed ob bonum prolis licet uti copula coniugali: ergo à fortiori ob salutem propriam, maxime cum sanitas includat bonum prolis; coniux enim bona vtens valetudine aptior est gignendæ proli. Vnde qui utitur copula coniugali propter sanitatem, virtualiter vult bonum prolis. Tertiam mediam tenet ipse Thom. Sanchez cum alijs, nempe nullam esse culpam, si nullum aliud sit mediū instaurandæ sanitatis. Nam hoc probat fundamentum allatum pro secunda sententia, esse tamen venialem, si cum adsit aliud medium tuendæ sanitatis, assumitur copula solum propter sanitatem, vt probat prima sententia.

52. Sed mihi verior videtur prima sententia. Nam qui indiget eo medio ad sanitatem, non erit medium efficacius, si adhibeatur, omittendo finem primarium, quam intendendo illum. Itaque si intendat finem primarium, & simul sanitatem, nullum est peccatum; si autem intendat sanitatem dūtaxat, omittendo finem primarium, in hac omissionem peccat venialiter.

ARTICVLVS II.

Deciditur præcipua quæstio de copula habita propter solam voluptatem.

SVMMARIVM.

Non est illicitum vacare copula coniugali propter voluptatem tamquam

propter finem subordinatum. n. 53. Voluptas ordinata est à natura ad faciliorem generationem prolis. num. 54.

Et ipso quod habeatur propter voluptatem tamquam propter finem subordinatum, non habetur propter solam voluptatem. n. 55.

Illam propositio nona merito damnatur, quia adversatur doctrinæ Sanctorum Patrum. n. 56.

Refertur doctrina Sanctorum Patrum. n. 57. & seqq. Et communis sententiæ Theologorum, & jurisprudentum. n. 61.

Qui utitur copula coniugali propter solam voluptatem, invertit ordinem nature. n. 63.

Omnia delectabilia ordinantur ad aliquam vite necessitatem subleuandam. Et quid inde pro conclusione? n. 64.

Culpa venialis est, vti copula coniugali propter finem extraneum matrimonij, si fiat propter illum solum. num. 65.

53. **P**RO claritate quæstionis, & legitima intelligentia damnationis huius nonæ propositionis suppono, nullam omnino esse culpam, vacare copulæ coniugali propter voluptatem tamquam propter finem subordinatum fini primario matrimonij. V.g. cum quis vult illi copulæ vacare propter voluptatem, in ordine ad generationem prolis, ita vt habeat voluptatem pro fine intermedio; & generationem prolis pro fine primario, ad quem dirigitur voluptas.

54. Hęc positio patet primo. Nā qui sic operatur, sequitur ordinem naturæ. Hęc enim destinavit voluptatem copulæ ad reddendam faciliorem generationem prolis, & conseruationem speciei. Sic enim S. Thomas citatus cap. præced. affirmat, omnia delectabilia ordinari ad aliquam ho-

hominis necessitatem sublevandam: atque adeo delectatio copulæ coniugalis ordinatur ad necessitatem conservandæ speciei humanæ.

55. Secundo. Nam propositio damnatur, quatenus affirmat, licitam esse eam copulã habitam propter solam voluptatẽ: atqui eo ipso, quod habeatur propter voluptatẽ, tã quã propter finẽ subordinatũ fini primario, nõ haberetur propter solam voluptatem, cum habeatur principaliter propter finem primarium: ergo non damnatur propositio asserens, licere eam copulam propter voluptatem tamquam propter suam sic subordinatam.

36. Dicendum ergo est, merito esse damnatam eam propositionem, quæ negit, copulam coniugalem habitam propter solam voluptatem, carere omni culpa, etiam veniali. Censeo autem, esse sufficiens motivum pro damnatione illius, quod Sancti Patres doceant oppositam sententiam. Nam in materia morum doctrina Sæctorum Patrum, qui precipue in materia morum a Deo illuminati sunt, pro certã regula tenenda est; nisi forte, quando inter ipsos Patres est controversia.

57. Et quidem S. Augustinus lib. 5. contra Iulianum cap. 7. hæc verba habet. *Egimus ex Apostoli testimonio, ut sciat unusquisque suum vas, id est, suam coniugem possidere, non in morbo desiderii, sicut gentes, quæ ignorant Deum: quod exponens dixi, non coniugalem, hoc est, licitum, honestumque concubitum fuisse prohibitum; sed ut operis eius causa sit voluntas propaginis, non carnis voluptas: Et quod sine libidine fieri non potest, sic tamen fiat, ut non propter libidinem fiat.* Docet ergo S. Augustinus, prohibitionem propositam in eo Pauli testimonio non prohibere copulam coniugalem, sed quod copula coniugalis non fiat propter libidinem, sive carnis voluptatem. Et lib. de bono coniugali cap. 6. ait: *Coniugalis cõ-*

cubitus generandi causã non habet culpam; concupiscentia vero satianda, tamen cum coniuge, veniale.

58. S. Gregorius relatus in cap. *Vir cum propria.* 33. q. 4. cum agens de copula coniugali, dixisset: *Voluptas ipsa sine culpa nullatenus esse potest.* Postea id explicans ait: *Cum enim non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opera commixtionis habent coniuges etiam de commixtione sua, quod desleant.* Id est, cum coniuges commiscantur non propter amorem procreandæ sobolis, sed propter amorem voluptatis, culpam habent, quam deslere debent.

59. S. Anselmus in cap. 7. Epistolæ 1. ad Corinth. ad ea verba, *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium;* hæc verba habet: *Tunc enim solum coniuges sine culpa sunt in admixtione, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscantur.*

60. S. Thomas in eundem textum epistolæ 1. ad Corinth. sic ait: *Quandoque vero (actus coniugalis) est, cum culpa veniali, scilicet cum quis ad actum matrimonialem e concupiscentia exci-*

tatur, quæ tamen intra limites matrimonij sistit, ut scilicet cum sola uxore sit contentus. Quod etiam docuit in 4. dist. 31. q. 2. art. 3. corp.

61. Constat autem, hanc esse cõmuniorem sententiam Doctorũ, quos refert & sequitur P. Thom. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 11. num. 4. Hi sunt Magister, S. Bonaventura, Durandus, Ricardus, Albertus Magnus, Paludanus, Gabriel, Borrilongus, Sotus, Alfrifiodorensis, Gerson, Orbellis, D. Antoninus, Abulensis, Victoria, Petrus de Soto, Ledesma, Veracruz, Margarita Confess. Pedraza, Angeles, Enriquez, Barth. de Ledesma, Pet. de Ledesma, Rodriguez, Emman. Sa, Cañedo, Capua, Alensis, Adrianus, Metina. Et ex iurisperitis Glossa in varios textus

Nn 2 iuris,

S. Greg

S. Anselm

S. Thom.

Magist.
S. Bonav.
Durand.
Rica. d.
S. Albert.
Palud.
Gabriel.
Borrilon.
Sotus.
Alfrifiod.
Gerson.
Orbell.
D. Anton.
Abulen.
Victoria.
Pet. Soto.
Ledesma.
Veracruz.
Mar. Conf.
Pedraza.
Angelisi.
Henric.
Bar. Led.
Pet. Led.
Rodrig.
Emm. Sa.
Cañedo.
Capua.
Alens.
Adrian.
Metina.
Glo.

Nevo. iuris, Alexander de Nevo, Præpositus,
 Præposit. Henricus, Raynerius, Friburgo, Asten
 Henric. sis, Angelus, Rosella, Sylvester, Tabie-
 Rayner. na, Armilla, Turrecremata, Gaeta,
 Friburg. Gregorius Lopez, Perez, Matienzo, &
 Asten. Vgolinus. Et ideo Authores Societa-
 Angel. tis stant pro hac sententiâ. Ita ultra
 Rosella Thom. Sanchez, & Enriquez lib. 11.
 Silvest. cap. 4. num. 2. Toletus in Sum. lib. 7.
 Tabiena. cap. 24. num. 2. Tannerus quæst. 6. de
 Armilla. Matrim. dub. 3. n. 42. Fagundez in 6.
 Turrecr. cap. 24. num. 2. Tannerus quæst. 6. de
 Gaeta. Matrim. dub. 3. n. 42. Fagundez in 6.
 Gregor. præc. decal. lib. 6. cap. 3. num. 5. Præpo-
 Perez. situs quæst. 6. de Matrim. dub. 23. num.
 Matienz. 172. Amicus disp. 26. de Matrim. sect.
 Vgolin. 3. n. 36. Dicastillo disp. 9. de Matrim.
 Th. Sâch. dub. 2. num. 14. Conink disp. 34. de Sa-
 Enrig. cram dub. 1. num. 12. & quam plures
 Tolet. alij.
 Tanner. 62. Cum ergo hæc sit sententia
 Fagund. Sanctorum Patrum, & quam agmine
 Præpositi facto secuti sunt Theologi, & iuris-
 Amicus. prudentes, dicendum est, id esse suf-
 Dicastill. ficiens motivum ad damnationem
 Conink oppositæ doctrinæ. Et autoritas pau-
 corum, qui tenuere oppositam opi-
 nionem absque vrgenti fundamento,
 reputari debet levis momenti; ideoque
 dare non potuit probabilitatem suæ
 opinioni.

63. Ratio autem, quæ suffragatur communi doctrinæ, est moraliter evidens. Est enim evidenter dissonum rationi invertere ordinem intrinsicum à natura constitutum pro conservatione speciei humanæ: sed qui vititur copula coniugali propter solam voluptatem, invertit eum ordinem: ergo est dissonum rationi vti copula coniugali propter solam voluptatem, atque adeo peccatum saltem veniale. Minor patet: nam voluptas cõstituta est à natura in ordine ad copulam coniugalem, & procreationem prolis pro conservatione speciei: ergo invertit ordinem naturæ, qui non ordinat voluptatem ad copulam coniugalem, sed potius copulam cõiugalem, ad voluptatem capiendâ.

64. Confirmatur. Nam omnia delectabilia, quæ in vsum hominis veniunt, ordinantur ad aliquam huius, vitæ necessitatem sublevandam, tamquam ad finem; vt loquitur S. Thomas citatus cap. 1. art. 3. quæst. 2. ergo voluptas, quæ intervenit in copula, ordinatur ad necessitatem conservationis speciei tamquam ad finem: ergo pervertit hunc ordinem, qui ordinat copulam ad voluptatem.

65. Et ex his patet ad quintam quæstionem, an sit peccatum veniale vti copula coniugali propter finem aliquem matrimonio extraneum? V. g. propter consequendum à coniuge aliquod donum, vel propter aliud commodum. Nam ex dictis patet, si fiat solum propter eum finem, esse culpam saltem venialem; quia deseritur finis intrinsecus eius operationis, & assumitur solus finis extraneus. Id enim rationi dissonat.

DISERTATIO. VIII.

Anteneamur diligere proximum actu interno, & formali; & an possimus præcepto diligendi proximum satisfacere per solos actus externos?

CAPVT I.

Referuntur propositiones damnatæ, & aliorum placita circa earum intelligentiam.

NON EGET SVMMARIO.

I Decima ex damanatis propositio hæc est: *Non tenemur proximum diligere actu interno, & for-*